

Povezanost med študenti med izvedbo študija na daljavo

Nataša Zrim Martinjak

Univerza v Ljubljani

natasa.zrim@pef.uni-lj.si

V ospredju premislekov tega prispevka so spoznanja o pomenu socialnih interakcij med študenti in interaktivni didaktični izvedbi študija. V raziskavi smo preučevali doživljanje povezanosti študenta z drugimi študenti med izvedbo študija na daljavo. Namen je bil ugotoviti, kateri dejavniki določajo razlike v doživljanju povezanosti študenta z drugimi študenti in kakšne so povezanosti tega doživljanja z drugimi dejavniki. Rezultati so pokazali, da se doživljanje povezanosti študenta z drugimi študenti razlikuje glede na spol in soočanje z duševnimi stiskami ter da so med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti in drugimi študijskimi dejavniki statistično značilne povezanosti. Na podlagi ugotovitev se nakazujejo priložnosti, ki jih za socialno povezovanje med študenti ponuja interaktivna izvedba študijskega procesa ne glede na način izvedbe študija. Spoznanja visokošolsko izobraževanje postavljajo pred didaktične izzive ustvarjanja interaktivnega študijskega okolja, ki bo študente, glede na njihove individualne položaje, podprlo in hkrati izzvalo k ustvarjanju interakcij z drugimi študenti.

Ključne besede: povezanost med študenti, interakcije, interaktivnost, didaktični izzivi, študij na daljavo

Uvod

Pandemija covid-19 je bolj kot kdaj koli prej razkrila življenjski položaj študenta, njegove individualne okoliščine in značilnosti, v katerih se je soočal z izzivi pandemične situacije tudi pri študiju. Študentje so se morali spopasti z novo izkušnjo študija v nepričakovanih, nepoznanih okoliščinah (Brown idr. 2020), ki so prinesle velike spremembe tako v študijsko kot vsakdanje življenje študentov. Skupni označevalci obdobja med pandemijo covid-19 so fizična oddaljenost, medosebna razdalja in selekcija socialnih stikov. Ti so izhajali iz ukrepov za zaježitev širjenja virusa in so vnesli spremembe v posameznikovo vsakdanje življenje.

Z novim načinom življenja in študija so se soočili tudi študentje. Pandemija covid-19 se je skozi značilnosti socialne izolacije tako rekoč dotaknila vsega v študentovem vsakodnevem življenju (Aristovnik idr. 2020; Bork-Hüffer idr. 2021; Dodd idr. 2021; Doolan idr. 2021; Gabrovec idr. 2021; Garcia-Morales,

Garrido-Moreno in Martin-Rojas 2021; James 2021; Khalifa idr. 2021). Glede na kontekst individualnega življenjskega in študijskega položaja so študentje skozi novo izkušnjo študija na daljavo v tem prepoznali t. i. pozitivne in negativne vidike (Abu Talib, Bettayeb in Omer 2021; Aguilera-Hermida 2020; Doolan idr. 2021; Stevanović, Božić in Radović 2021; Zrim Martinjak 2022). Med slednjimi sta pogosto izpostavljena pomanjkanje socialnih stikov ter občutek odtujenosti in nepovezanosti (Bork-Hüffer idr. 2021; Doolan idr. 2021; Li 2022; Stevanović, Božić in Radović 2021; Zrim Martinjak 2022), kar je lahko glavni vir nezadovoljstva študenta (Mehall 2020; Vignery 2021). Za študenta, ki živi oddaljen od družine in najožjih prijateljev, so lahko povezanosti s študijskimi kolegi njegove najpomembnejše socialne povezave in pomemben vir socialne podpore (Mai, Wu in Huang 2021). V novem študijskem okolju, ki se je oblikovalo med pandemijo, morda tudi učitelj ni prepoznal ali obvladoval možnih strategij za spodbujanje študentov k interaktivnim procesom z drugimi študenti (Mehall 2020). Zato v ospredje premislekov tega prispevka postavljamo spoznanja o pomenu socialnih interakcij med študenti in interaktivni didaktični izvedbi študija.

Teoretična izhodišča

Glede na spoznanja o pomenu socialnega povezovanja za vzpostavitev učne skupnosti (Swan 2002), občutek pripadnosti (Picciano 2002), posameznikov študijski proces (Vignery in Laurier 2020), motivacijo za študij (Aguilera-Hermida 2020; Aristovnik idr. 2020; Pandit in Agrawal 2021; Smoyer, O'Brien in Rodriguez-Keyes 2020) in študijsko učinkovitost (Vignery 2021; Vignery in Laurier 2020) je študij v socialni izolaciji med pandemijo covida-19 študenta lahko soočil s številnimi izzivi. Omejitev socialnih interakcij lahko povzroči občutek nepovezanosti, kar lahko rezultira v nižji stopnji udeležbe v študijskem procesu, nižjih dosežkih in celo v opustitvi študija; sprememba študijskega konteksta lahko spremeni študentovo doživljanje interakcij in lastne socialne prisotnosti v razredni skupnosti (Li 2022). Zato je, kot ugotavlja Li (2022) na podlagi raziskave ($N = 237$) o povezanostih med socialno prisotnostjo, interakcijami in občutkom skupnosti za spodbujanje in vzpostavitev slednjega, ključna prav socialna prisotnost študenta. V avstralski raziskavi ($N = 787$) kar 84,6 % udeleženih študentov poroča, da so v spremenjenem študijskem okolju med pandemijo covida-19 na daljavo težko vzpostavljali interakcije z drugimi študenti in je imelo to obdobje značilne negativne učinke tako na njihovo učno izkušnjo kot na počutje (Dodd idr. 2021). Ob pregledu učinkov socialne izolacije med pandemijo covida-19 na posameznikovo vsakdanje življenje Khalifa idr. (2021) prav tako poročajo o občutku izolacije in

osamljenosti. Interakcije z drugimi študenti v učnem procesu omogočajo npr. izmenjavo mnenj, soočanje različnih stališč in sodelovanje pri izvedbi nalog, zato so povezanosti med interakcijami in študijskimi dejavniki pogosto interes raziskovalnega zanimanja (Mehall 2020; Picciano 2002; Swan 2002; Vignery in Laurier 2020). Študent, ki doživlja povezanost z drugimi študenti in pripadnost študijski skupnosti ter je prisoten pri študijski izvedbi, bo aktivneje sodeloval v skupinskih in drugih študijskih aktivnostih; iz različnih razlogov lahko ne doživlja povezanosti in pripadnosti študijski skupnosti, a kljub temu sodeluje pri študijskih aktivnostih in vstopa v interakcije z drugimi študenti (Picciano 2002). Številne interakcije med študenti so spontane in kot take pomagajo pri doseganju študijskih ciljev in učnega napredka (Mehall 2020). Redko pa so visoko interaktivna učna okolja naključna, zahtevajo namreč načrtovane aktivnosti, ki spodbujajo, podpirajo in celo zahtevajo interakcijo (Roblyer in Wiencke 2003).

Moore (1989 v Swan 2002) opredeli tri oblike interakcij, ki podpirajo interaktivno učenje in poučevanje na daljavo. To so interakcije z vsebino, interakcije z učiteljem in interakcije z drugimi udeleženci (sošolci). Prve se navezujejo na zmožnost dostopa do učne vsebine, analize, sinteze in komunikacije o vsebinskih podatkih, druge na zmožnost komunikacije z učiteljem in sprejemanja povratne informacije s strani učitelja, tretje pa na zmožnost komuniciranja o vsebini z drugimi udeleženci v učnem procesu z namenom ustvarjanja aktivne učne skupnosti. V primerjavi z uveljavljenimi študiji na daljavo pred pandemijo covid-19 se je študij na daljavo med pandemijo bolj izvajal skozi sinhrono obliko poučevanja z izvedbo učitelja v realnem času, ki kljub fizični oddaljenosti omogoča takojšnjo interakcijo tako učitelja s študenti kot med študenti samimi in tudi z vsebino, da ta ne ostane na ravni posredovanih informacij. V Evropi je bila med pandemijo najpogostejše (60 %) uporabljena sinhrona oblika poučevanja (Doolan idr. 2021). Rezultati raziskave ($N = 1406$) Karen Swan (2002) podpirajo pomen vseh treh oblik interakcij v študiju na daljavo in potrjujejo povezanosti med posameznimi oblikami interakcij ter oceno zadovoljstva s študijem. Na podlagi rezultatov raziskovalka (Swan 2002) ugotavlja, da diskusija spodbuja interaktivnost med študenti, zato je pri študiju na daljavo pomembno ponujati aktivnosti, ki to spodbujajo. V drugi raziskavi ista avtorica (Swan 2002) analizira 235 objav in odzive nanje v 39 diskusijskih izmenjavah na daljavo in nastavi podlago za premisleke o izvedbenih spretnostih in veščinah ravnanja učitelja v virtualnih učilnicah ter spodbudah in značilnostih komunikacije, kot so npr. pohvala, humor, strinjanje, potrditev in nasvet, s katerimi lahko učitelj podpre interakcije med študenti, ki prispevajo h krepitvi učne skupnosti tudi pri študiju na daljavo.

Margaret D. Roblyer in Wiencke (2003; 2004) sta na podlagi dotedanjih spoznanj o pomenu interakcij pri študiju na daljavo razvila ocenjevalni model, ki se osredotoča na oceno značilnosti v interakcijah skozi aktivnosti, izvedbo in odzivanje, ki prispevajo k stopnji in obsegu interakcij ter interaktivnosti. V modelu, ki učitelju ponuja uporabno povratno informacijo o interaktivnih značilnostih njegove izvedbe, izpostavita pet področij, ki zahtevajo pozornost. To so: oblikovanje socialnih odnosov in odnosov za interakcije, učiteljeve aktivnosti za spodbujanje interakcije, interaktivnost, ki jo omogoča tehnologija, ki se uporablja pri predmetu, odzivnost študenta in odzivnost učitelja. Vsako področje v modelu opredelita od nizke in enostavne stopnje, omejene na npr. enkratnost in prostovoljnost pojavljanja, do visoke stopnje s številnejšim obsegom (zahtevanih), konstantnih, uporabnih interakcij, ki daje uvid v značilnost interaktivnosti v posameznem učnem okolju oz. pri posameznem predmetu.

Mehall (2020) razvije model t. i. namenskih medosebnih interakcij za izvedbo študija na daljavo, ki vsebuje tri oblike interakcij. To so namenske medosebne učne interakcije, namenske socialne interakcije in podporne interakcije. Prve se nanašajo na interakcije med udeleženci v učnem procesu, ki se neposredno navezujejo na doseganje učnih ciljev. Pomemben del teh sta pravočasna povratna informacija s strani učitelja in drugih študentov ter sodelovalno učenje.

Skupinska interakcija, ki jo spodbudi sodelovalno učenje, je socialna interakcija, ki predstavlja most do naslednje oblike interakcij v tem modelu. Ključna razlika med učno in socialno interakcijo je v tem, da je druga v primerjavi s prvo fleksibilnejša in vzajemnejša. Skozi socialno interakcijo študentje razvijajo zaupanje, občutek pripadnosti in socialne odnose. S tem socialna interakcija lahko podpre in izboljša učno. Pomemben del te oblike interakcij sta socialna prisotnost in neposrednost. Podporne interakcije pa pomagajo premagovati občutek oddaljenosti in izoliranosti pri študiju na daljavo. Mehallov model (2020) prispeva kvalitativno oceno interakcij v učnem procesu. Skupaj z modelom, ki sta ga razvila Margaret D. Roblyer in Wiencke (2003; 2004), ponuja možnost poglobljene ocene in uvida v dejansko interaktivnost poučevanja ter konkretno didaktično podlago za izboljšave.

Namen raziskave

Študentje so študij med pandemijo doživeli različno, nekateri bolj, drugi manj naklonjenega njihovi življenjski situaciji, in v njem prepoznali pozitivne in/ali negativne vidike (Aguilera-Hermida 2020; Doolan idr. 2021; Stevanović, Božić in Radović 2021; Zrim Martinjak 2022). Fizična oddaljenost je bila

skupna značilnost novih okoliščin. Predhodne raziskave poročajo o pomenu interakcij v študijskem procesu med pandemijo (Stevanović, Božić in Radović 2021) in ugotavljajo statistično značilne povezanosti med zadovoljstvom s študijem ter povezanostjo med študenti (Baber 2020; Bork-Hüffer idr. 2021; Doolan idr. 2021; Su in Guo 2021) in med študijsko učinkovitostjo ter povezanostjo med študenti (Bork-Hüffer idr. 2021). Naša predhodna raziskava (Zrim Martinjak 2022), v kateri smo identificirali pozitivne in negativne vidike študija med pandemijo, o katerih so poročali študentje Univerze v Ljubljani, je pokazala, da so v odgovorih največkrat poročali o odsotnosti socialnih stikov in socialnega povezovanja, kar smo identificirali kot negativni vidik študija med pandemijo. Glede na to, da se je ta vidik v odgovorih študentov pojavljal najpogosteje, predpostavljamo, da je bil to najbolj prepoznan ali opažen negativni vidik študija med pandemijo s perspektive študentov. Odsotnost socialnih stikov in socialnega povezovanja so študentje opisovali skozi dejavnike manka, pripisanega pomena le-temu in zaznane odtujenosti. Študentje so o vidikih študija med pandemijo poročali, kot so jih doživeli glede na svoje življenjske okoliščine, kar pomeni, da posamezne vidike določa posameznikov kontekst.

V pričujoči raziskavi nas je tema interakcij med študenti Univerze v Ljubljani v študijskem procesu zanimala z vidika same prisotnosti socialnih stikov, socialnega povezovanja ter razlik in povezanosti tega glede na druge dejavnike. Pandemija je na splošni ravni zahtevala omejitev socialnih stikov v živo, s čimer je posegla tako v vsakdanje kot študijsko življenje posameznika. Zanimalo nas je, kako se doživljanje povezanosti študenta z drugimi študenti razlikuje glede na spol, soočanje z duševnimi stiskami in prisotnost pri študiju na daljavo med pandemijo. Nadalje smo želeli ugotoviti, kakšna je povezanost med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti in študijskimi značilnostmi ter izbiro pristočasnih aktivnosti.

Raziskovanje te tematike v okoliščinah, ki so brez možnosti časovne odložitve izzvale tako študente kot ostale deležnike v visokošolskem izobraževanju, lahko prispeva uvid v avtentične odzive, ki jih ne gre spregledati pri kritičnih premislekih o izzivih, ki jim s perspektive prihodnosti velja nameniti pozornost pri kateri koli obliki izvedbe študija.

Na podlagi namena raziskave, ugotovitev predhodnih raziskav in analize rezultatov o identificiranih pozitivnih ter negativnih vidikih študija na daljavo med pandemijo covid-19 smo si zastavili temeljno raziskovalno vprašanje – glede na katere dejavnike se doživljanje povezanosti študenta z drugimi študenti med študijem na daljavo razlikuje in s katerimi dejavniki se povezuje – in pet hipotez:

- H1 Med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti med študijem na daljavo in spolom obstajajo statistično značilne razlike.
- H2 Med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti med študijem na daljavo in soočanjem z duševnimi stiskami obstajajo statistično značilne razlike.
- H3 Med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti med študijem na daljavo in prisotnostjo pri študiju obstajajo statistično značilne razlike.
- H4 Med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti med študijem na daljavo in študijskimi značilnostmi obstajajo statistično značilne povezanosti.
- H5 Med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti med študijem na daljavo in pogostostjo nezaslonskih aktivnosti v prostem času obstajajo statistično značilne povezanosti.

Metodologija

Podatke smo zbirali v okviru presečne raziskave z naslovom Položaj študentov in študentk Univerze v Ljubljani v razmerah covida-19, ki smo jo izvedli na Oddelku za socialno pedagogiko Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani ob zaključku študijskega leta 2020/2021. Raziskava je bila izvedena na podlagi kvantitativne metode zbiranja podatkov. Uporabili smo deskriptivno metodo raziskovanja. Namen raziskave je bil kakovostno in količinsko opredeliti osnovne značilnosti raziskovane teme ter ugotoviti morebiten obstoj razlike ali povezanosti med dvema ali več pojavi. Zbiranje podatkov je potekalo s pomočjo spletnega orodja za anketiranje 1ka.si med junijem in septembrom 2021. Anketni vprašalnik, ki je bil oblikovan prav za ta namen, je poleg demografskih vprašanj obsegal več tematskih področij, vezanih na položaj študentov v razmerah pandemije covida-19. Ta so bila: stanovanjski in materialni položaj, medosebni odnosi, interesi in prosti čas, soočanje s stiskami ter študijsko področje. V zaključnem delu je vseboval še odprto vprašanje, »Ali bi želeli še kaj dodati v povezavi z vsebino ankete in doživljanjem svojega položaja v razmerah epidemije?«, kar je omogočilo splošno refleksijo. Pred izvedbo raziskave smo opravili sondažno preverjanje vsebinske razumljivosti vprašalnika in na podlagi povratnih informacij študentov različnih študijskih smeri ter stopenj odpravili pomanjkljivosti.

Namenski vzorec raziskave predstavlja 1.424 študentov Univerze v Ljubljani iz vseh regij Slovenije. Od teh jih je bilo 76,8 % ženskega spola in 21,1 % moškega, ostali na vprašanje o spolu niso odgovorili oz. so se spolno identificirali drugače. Natanko polovica udeležencev je prihajala iz mestnega, druga po-

lovica iz podeželskega okolja. Prevladovali so študenti družboslovnih in humanističnih smeri (76,6 %), od vseh jih je bilo več kot dve tretjini (70,5 %) vpisanih v programe prve stopnje. V pričujočo raziskavo so vključeni odgovori študentov na vprašanja tematskih področij, ki vsebinsko ustrezajo namenu raziskave. Nekateri sodelujoči niso odgovorili na vsa vprašanja, zato se število respondentov v rezultatih lahko razlikuje glede na manjkajoče vrednosti, ki jih nismo nadomeščali. Pri vsaki od analiz zato navajamo število udeležencev, vključenih v analizo. Pri izvedbi analiz, ki se nanašajo na razlike med spoloma, smo zaradi majhnega deleža udeležencev, ki se spolno ne identificirajo z moškim ali ženskim spolom ali na to vprašanje niso želeli odgovoriti (in posledične nereprezentativnosti te skupine ter velikih razlik v velikosti skupin, ki onemogočajo izvedbo ustreznih statističnih primerjav), le-te iz analiz izločili; v ostale analize so bili ti udeleženci vključeni.

Tematska področja, ki smo jih zajeli v pričujočo raziskavo, so:

- vprašanje o spolu;
- vprašanje o doživljanju duševnih stisk med pandemijo: »Ali ste se v tem letu soočali z duševnimi stiskami?« (možnost dveh odgovorov – da, ne);
- vprašanje o pogostosti ukvarjanja z zaslonskimi in nezaslonskimi aktivnostmi v prostem času v obdobju pandemije covida-19 v primerjavi z obdobjem pred pandemijo: »Kako pogosto ste se v letošnjem študijskem letu v primerjavi z obdobjem pred epidemijo ukvarjali s posameznimi zaslonskimi in nezaslonskimi aktivnostmi v prostem času?« (možnosti odgovora: manj/enako/več);
- vprašanja s študijskega tematskega področja.

Pri ocenjevanju splošnega zadovoljstva s študijem na daljavo so udeleženci na štiristopenjski lestvici ocenili, v kolikšni meri so zadovoljni s študijem na daljavo (1 – zelo nezadovoljen, 2 – nezadovoljen, 3 – zadovoljen, 4 – zelo zadovoljen). Za ocenjevanje ostalih vidikov študija na daljavo smo uporabili pet vprašanj, med katerimi sta imela dva sklopa več postavk. Pri slednjih dveh so udeleženci na štiristopenjski lestvici (1 – nikoli, 2 – redko, 3 – pogosto, 4 – redno) označili, kako pogosto postavke veljajo zanje (npr.: »Pri študijskih urah, ki potekajo na daljavo, sodelujem v diskusijah.«). Pri treh vprašanjih so označili, kateri odgovor velja zanje (npr. »Pri študiju na daljavo sem, v primerjavi z izvedbo na fakulteti pred epidemijo, prisoten več/enako/manj.«). Pri ocenjevanju doživljanja povezanosti študenta z drugimi študenti med pandemijo covida-19 so udeleženci na štiristopenjski lestvici (1 – ne drži, 2 – večinoma ne drži, 3 – večinoma drži, 4 – povsem drži) označili, koliko drži, da po-

stavka zanje velja: »V tem študijskem letu sem se počutil povezan z drugimi študenti.«

Zbrane podatke smo analizirali s statističnim programom IBM SPSS Statistic 26.0. Izračunali smo mere opisnih statistik (odstotke posameznih odgovorov, povprečne vrednosti in standardne odklone). Preverili smo normalnost porazdelitve odgovorov in zaradi odstopanja odgovorov od normalnosti pri odvisni spremenljivki v nadaljevanju uporabili neparametrične teste. Za preverjanje razlik med skupinami sta bila uporabljena Mann-Whitneyjev U-test in Kruskal-Wallisova analiza ANOVA, za preverjanje povezanosti med spremenljivkami pa Spearmanov *rho*-koeficient (ordinalne spremenljivke).

Rezultati in interpretacija

Na izhodiščno vprašanje pričujoče raziskave je odgovorilo 1.118 udeležencev. Rezultati so pokazali, da le za manj kot tretjino udeleženih študentov večinoma ali povsem drži, da so se med študijem na daljavo med pandemijo počutili povezane z drugimi študenti, in sicer jih je od vseh udeleženih v raziskavi le 6 % poročalo, da to zanje povsem drži, 22 % pa, da to zanje večinoma drži. Za dobri dve tretjini udeleženih študentov pa večinoma ne drži (34 %) ali ne drži (37 %), da so se med študijem na daljavo med pandemijo počutili povezane z drugimi študenti.

Nadalje smo preverili, ali se doživljanje povezanosti z drugimi študenti razlikuje glede na spol ($N = 1095$) in soočanje z duševnimi stiskami ($N = 1114$). Rezultati kažejo, da se doživljanje povezanosti z drugimi študenti statistično značilno razlikuje glede na spol ($U = 88813,50$, $z = -2,11$, $p = 0,035$). Ženske so poročale o nekoliko višji stopnji doživljanja povezanosti z drugimi študenti ($M_{rang} = 557,65$) kot moški ($M_{rang} = 510,27$). Rezultati izračunov razlik med primerjalnima skupinama potrjujejo H_1 , da med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti med študijem na daljavo in spolom obstajajo statistično značilne razlike.

Rezultati so pokazali tudi, da se doživljanje povezanosti z drugimi študenti statistično zelo značilno razlikuje glede na soočanje z duševnimi stiskami ($U = 140295,00$, $z = 7,694$, $p < 0,001$). Tisti, ki se med pandemijo niso soočali z duševnimi stiskami, so poročali o višji stopnji doživljanja povezanosti z drugimi študenti ($M_{rang} = 688,43$) kot tisti, ki so se z duševnimi stiskami soočali ($M_{rang} = 519,81$). Rezultati izračunov razlik med primerjalnima skupinama potrjujejo tudi H_2 , da med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti med študijem na daljavo in soočanjem z duševnimi stiskami obstajajo statistično značilne razlike.

Nadalje nas je zanimalo, ali so udeleženi študentje v raziskavi povezanost z

drugimi študenti doživljali različno glede na prisotnost pri študiju na daljavo med pandemijo ($N = 1101$). Rezultati so pokazali, da obstajajo statistično značilne razlike v doživljanju povezanosti študenta z drugimi študenti glede na prisotnost pri študiju na daljavo med pandemijo ($H(2) = 68,28, p < 0,001$). To doživljanje se med študenti razlikuje glede na njihovo prisotnost pri študiju na daljavo v primerjavi z obdobjem pred pandemijo. V doživljanju povezanosti z drugimi študenti smo ugotovili statistično značilne razlike med tistimi, ki so bili manj prisotni pri študiju, in tistimi, ki so bili prisotni enako ($p < 0,001$) in več ($p < 0,001$). Med tistimi, ki so bili prisotni enako, in tistimi, ki so bili prisotni več, ni statistično značilne razlike ($p = 0,055$). Rezultati niso pokazali statistično značilnih razlik med vsemi skupinami, zato delno potrjujejo H_3 , da med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti med študijem na daljavo in prisotnostjo pri študiju obstajajo statistično značilne razlike.

V nadaljevanju nas je zanimalo, kakšna je povezanost med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti med študijem na daljavo in študijskimi značilnostmi. Rezultate prikazujemo v preglednici 1.

Kot je razvidno iz preglednice 1, rezultati kažejo statistično značilne povezanosti med stopnjo doživljanja povezanosti študenta z drugimi študenti in posameznimi študijskimi spremenljivkami. Le med dvema študijskima spremenljivkama in povezanostjo študenta z drugimi študenti ni statistično značilne povezanosti. Udeleženi študentje so, glede na statistično značilno povezanost med spremenljivkami, poročali, da so bolj ali manj doživljali povezanost z drugimi študenti. Najmočnejša statistično značilna pozitivna povezanost doživljanja povezanosti študenta z drugimi študenti, srednje močne jakosti, se je pokazala z zadovoljstvom s študijem na daljavo. Sledi statistično značilna povezanost med doživljanjem povezanosti z drugimi študenti in tem, kako pogosto je študent med študijskimi urami sodeloval pri aktivnostih. Najmočnejša statistično značilna negativna povezanost se je pokazala med stopnjo doživljanja povezanosti z drugimi študenti in tem, kako pogosto se je študent pri študiju na daljavo med pandemijo soočal s slabšo študijsko učinkovitostjo kot prej. Sledi ji statistično značilna povezanost med doživljanjem povezanosti z drugimi študenti in tem, kako pogosto se je študent pri študiju na daljavo med pandemijo soočal s slabšo motivacijo za študij kot prej. Analiza rezultatov je, glede na statistično značilne povezanosti med posameznimi študijskimi značilnostmi in doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti, pokazala statistično značilne povezanosti tako med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti in značilnostmi študentovega pristopa k študiju kot tudi med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti ter učiteljevimi načini izvedbe študija na daljavo. Rezultati

Preglednica 1 Statistično značilne povezanosti med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti in posameznimi postavkami o študiju na daljavo v zaporedju od najmočnejše do najšibkeje

Postavka	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>ρ</i>
Povezanost študenta z drugimi študenti	1118	2,00	0,90	–
Zadovoljstvo s študijem na daljavo (ŠD)	1167	2,49	0,92	0,402**
Pri ŠUD sodeluje v aktivnostih	1152	2,39	0,95	0,381**
Študijska učinkovitost študenta je med ŠD slabša kot prej	1112	2,95	1,07	–0,354**
Aktivno pristopa k ŠD?	1164	1,66	0,78	0,330**
Motivacijo za študij ima med ŠD slabšo kot prej	1113	3,13	1,02	–0,317**
Pri ŠUD sodeluje v diskusijah	1153	2,24	0,91	0,300**
Poglobljeno pristopa k ŠD*	1164	1,66	0,76	0,294**
Med ŠD prebere manj literature kot prej	1108	2,40	1,05	–0,248**
Pri ŠUD so aktivnosti in metode zanj premalo raznolike	1113	2,37	0,88	–0,228**
Pri ŠUD ima prižgano kamero	1155	2,14	0,90	0,219**
Pri ŠUD je zanj premalo učenja na primerih in problemskega učenja	1106	2,47	0,92	0,219**
Samostojne študijske aktivnosti mu ne ustrezajo	1122	2,09	0,89	–0,206**
Na ŠUD se le prijavi, ne posluša, dela druge stvari	1153	2,12	0,80	–0,201**
Pri ŠUD piše zapiske	1154	2,79	0,99	0,200**
Pri ŠUD posluša, a se ne oglaš	1150	3,11	0,83	–0,055
Pri ŠUD in obveznostih pri ŠD mu individualno delo manj ustreza kot delo v skupinah	1108	1,91	0,88	–0,006

Opombe *N* – numerus, *M* – povprečna vrednost, *SD* – standardni odklon, *ρ* – Spearmanov koeficient, ŠUD – študijske ure na daljavo. *Pri postavki sta bili minimalna in maksimalna vrednost izraženosti 1 in 3, pri ostalih postavkah pa 1 in 4. **Statistično pomembno na ravni 0,01.

potrjujejo H₄, da med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti med študijem na daljavo in študijskimi značilnostmi obstajajo statistično značilne povezanosti.

Nadalje nas je zanimalo še, kakšna je povezanost med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti med študijem na daljavo in izbiro aktivnosti v prostem času. Ugotovili smo statistično značilne pozitivne povezanosti med stopnjo doživljanja povezanosti študenta z drugimi študenti in izbiro nezaslonskih aktivnosti v prostem času ($\rho = 0,228$; $p < 0,01$). Prav tako smo ugotovili posamezne statistično značilne pozitivne povezanosti med nezaslonskimi oz. nespletnimi aktivnostmi v prostem času, npr. športne dejavnosti, izleti, obiski prijateljev, sprehodi in hobiji kot npr. risanje in vrtnarjenje (korelacije med $\rho = 0,126$ in $\rho = 0,175$; vsi $p < 0,01$), in med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti. Rezultati potrjujejo H₅, da med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti med študijem na daljavo

in pogostostjo nezaslonskih aktivnosti v prostem času obstajajo statistično značilne povezanosti.

Sklepi

Vidik glede odsotnosti socialnih stikov in socialnega povezovanja, ki so ga študentje opisovali skozi dejavnike manka, pripisanega pomena le-temu in zaznane odtujenosti (Zrim Martinjak 2022), rezultati pričujoče raziskave dopolnjujejo z ugotovitvijo, da je le slaba tretjina udeleženih študentov Univerze v Ljubljani med pandemijo ob izvajanju študija na daljavo doživljala povezanost z drugimi študenti. Nadalje smo ugotavljali, kateri študentje so bolj in kateri manj doživljali povezanost z drugimi študenti. Ugotovili smo, da so v naši raziskavi povezanost z drugimi bolj doživljale študentke kot študentje in tisti, ki se med pandemijo niso soočali z duševnimi stiskami, v primerjavi s tistimi, ki so se. V predvidevanju, da v doživljanju povezanosti študenta z drugimi študenti obstaja razlika med spoloma, smo izhajali iz ugotovitev predhodne obsežne ($N = 30383$) raziskave svetovnega formata (Aristovnik idr. 2020), ki je zajela študente iz 62 držav ter preučevala vplive pandemije covida-19 na različne vidike njihovega vsakodnevnega in študijskega življenja ter ki ugotavlja, da so študijske spremembe bolj vplivale na študente moškega spola. Prav tako raziskava Karin Doolan idr. (2021) ugotovi statistično značilne povezanosti med spolom in t. i. povezovalnim socialnim kapitalom, s katerim avtorji raziskave opredelijo povezanost z drugimi, in sicer so ženske poročale o višji stopnji povezovalnega socialnega kapitala v primerjavi z moškimi, pri čemer pa rezultati ne pokažejo, koliko se povezanosti z drugimi navezujejo na povezanost z drugimi študenti in koliko na povezanost z ostalimi ter s kom. Povezanost med doživljanjem povezanosti z drugimi študenti in soočanjem z duševnimi stiskami smo predvidevali glede na predhodne navedbe porasta doživljanja duševnih stisk med študentsko populacijo med pandemijo (Bork-Hüffer idr. 2021; Gabrovec idr. 2021; Kerč idr. 2021) ter glede na to, da duševne stiske lahko pomembno kreirajo posameznikovo vstopanje v socialne stike in povezovanja. Povezanost z drugimi študenti so študentje doživljali različno, glede na manj ali več prisotnosti pri študiju na daljavo. Prisotnost pri študijski izvedbi, preko aktivnosti, ki se izvajajo, omogoča vzpostavlanje interakcij z drugimi študenti (Picciano 2002). Interakcije, ki jih omogoča socialna prisotnost v študijskem okolju, so vitalnega pomena za krepitev občutka skupnosti (Li 2022), zaupanja in pripadnosti (Mehall 2020).

Tudi med drugimi študijskimi dejavniki in doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti smo ugotovili obstoj statistično značilnih povezanosti. To velja tako za posamezne značilnosti študentovega pristopa k študiju

kot za učiteljeve načine izvedbe študija. Prav to daje izhodišča za premisleke tako o značilnostih študenta kot tudi o didaktični izvedbi učitelja. Povezanost z drugimi študenti so tako bolj doživljali tisti študentje, ki so bili zadovoljnejši s študijem na daljavo med pandemijo, tisti, ki so bolj sodelovali v pripravljenih aktivnostih pri študiju, tisti, ki so nasploh aktivneje in bolj poglobljeno pristopali k študiju, tisti, ki so bili učinkovitejši, in tisti, ki so imeli višjo motivacijo za študij. Podobno ugotavlja tudi raziskava naših sosedov med avstrijskimi študenti ($N = 2742$), in sicer da so bili študentje, ki so pogrešali interakcije z učitelji in drugimi študenti, manj zadovoljni s študijem in bili pri tem manj uspešni v primerjavi s tistimi, ki interakcij z učitelji in drugimi študenti niso pogrešali. Kar 91,9 % udeleženih študentov je poročalo, da so med študijem na daljavo med pandemijo covid-19 pogrešali interakcije z drugimi študenti (Bork-Hüffer idr. 2021). Ugotovitev o povezanosti med doživljanjem povezanosti z drugimi študenti in motivacijo prav tako potrjujejo predhodne raziskave, ki interakcije z drugimi študenti izpostavljajo kot pomemben motivacijski faktor pri študiju (Aguilera 2020; Pandit in Agrawal 2021; Smoyer, O'Brien in Rodriguez-Keyes 2020). Karin Doolan idr. (2021) so na vzorcu evropskih študentov ($N = 9196$) ugotovili, da so bili kontakti in komuniciranje študentov z drugimi študenti med študijem na daljavo med pandemijo covid-19 po pogostosti šele na tretjem mestu, za ožjimi družinskimi člani in tesnimi prijatelji, s katerimi je največ udeleženih imelo kontakte večkrat dnevno, medtem ko je imelo največ študentov kontakte z drugimi študenti nekajkrat na teden. Na pomen interakcij med udeleženimi v študijskem procesu je izkušnja pandemije covid-19 še posebej opozorila (Bork-Hüffer idr. 2021; Vignery 2021). Raziskovalci ugotavljajo povezanosti med socialno interakcijo (Mehall 2020), ki spodbuja zaupanje in povezanost, ter med akademskimi dosežki (Bork-Hüffer idr. 2021; Gilbert in Moore 1998; Kožuh idr. 2015; Mehall 2020; Vignery 2021).

Povezanost z drugimi študenti so v naši raziskavi bolj doživljali tudi tisti študentje, ki so imeli pri študijskih urah pogostejše prižgano kamero. Najmanj pa so povezanost z drugimi študenti doživljali tisti študentje, ki so se na študijske ure le prijavili in niso poslušali ter so ob tem delali druge stvari. Pomembno je, da učitelj skrbi za dinamično izvedbo in uporablja aktivne metode, ki spodbujajo interaktivnost in študente vključuje v sodelovalne aktivnosti z drugimi študenti ter je hkrati ob spodbujanju sodelovalnega učenja osredinjen tudi na posameznika (Bork-Hüffer idr. 2021; Garcia-Morales, Garrido-Moreno in Martin-Rojas 2021). Povezanost z drugimi študenti, ki se krepi skozi skupne aktivnosti in študijsko sodelovanje, predstavlja pomemben vir socialne podpore med študijskimi kolegi (Mai, Wu in Huang 2021). Ugotovitve nakazujejo

priložnosti, ki jih za socialno povezovanje med študenti ponuja interaktivna izvedba študijskega procesa.

Glede na moč statistično značilnih povezanosti med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti in študijskimi značilnostmi, ki je srednja ali nizka, bi lahko sklepali, da so na doživljanje povezanosti študenta z drugimi študenti pri udeleženi v naši raziskavi sovplivali različni tako študijski kot drugi dejavniki. Iz različnih individualnih življenjskih položajev študentov bi lahko sklepali na povezanost le-teh tudi s študentovo aktivnostjo in prisotnostjo pri študiju na daljavo med pandemijo covid-19, kar nas usmerja k prepoznavanju kompleksnosti pojava študentovih izhodišč. Ta spoznanja bi veljalo implicirati v odgovor na vprašanje, kako pritegniti študente k aktivni vključenosti v študij in ob tem upoštevati njihova različna individualna izhodišča. Ob tem se izpostavlja vsaj dvoje, to so individualizirani konteksti in ustreznost didaktičnih izvedb študija.

Ker je pandemija zahtevala omejitve socialnih stikov in s tem posegla ne le v posameznikovo študijsko, temveč tudi v vsakdanje življenje, smo predvidevali, da na doživljanje povezanosti študenta z drugimi študenti vpliva tudi način preživljanja prostega časa. Tisti študentje, ki so več izbirali nezaslonke oblike preživljanja prostega časa, so bolj doživljali povezanost z drugimi študenti. V njihovih izbirah je bilo več aktivnosti, ki spodbujajo socialne stike in posameznika povezujejo z drugimi ter so same po sebi tudi aktivnejše, kot npr. šport, sprehodi, obiski in izleti. Da je pandemija imela pomembne učinke na vsakdanje življenje študentov, so potrdile tudi predhodne raziskave svetovne in evropske razsežnosti (npr. Aristovnik idr. 2020; Bork-Hüffer idr. 2021; Doolan idr. 2021).

Kot izhaja iz ugotovitev o statistično značilnih povezanostih med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti in posameznimi študijskimi značilnostmi, tako iz študentovega pristopa k študiju in učiteljeve izvedbe študija kot tudi med doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti in načinom preživljanja prostega časa, bi lahko sklepali, da ima pri socialnem povezovanju ključno vlogo temeljna aktivna (vsakodnevna) naravnost tako posameznika kot tudi v študijskih izvedbah, prav ta pa bi lahko vplivala na doživljanje povezanosti posameznika z drugimi. Ta spoznanja bi bila lahko izhodišča za didaktične implikacije pri študijski izvedbi. Opozoriti velja na zanimiv rezultat, ki izhaja iz naše raziskave, in sicer da je kar 51 % udeleženi študentov poročalo, da večinoma ali povsem drži, da je njihova fakulteta med študijem na daljavo med pandemijo covid-19 vzdrževala občutek skupnosti in povezanosti. O razlogu za to, da je le tretjina udeleženi študentov poročala, da so med študijem na daljavo med pandemijo covid-19

doživljali povezanost z drugimi študenti, lahko sicer samo ugibamo. Napeljuje pa nas k premislekom o naravi in namenu povezovanj med študenti, ki jih izpostavljata Kristel Vignery in Laurier (2020), in sicer, prvič, t. i. prijateljsko povezovanje študentov se kaže skozi njihovo skupno preživljanje prostega časa tudi izven razreda, drugič, t. i. svetovalno povezovanje študentov ima namen pridobiti podporo in informacije glede študija samega. Morda se razlog za takšne rezultate kaže v naravi odnosov, na katere se navezujejo študentje pri opredelitvi doživljanja povezanosti z drugimi študenti in pri doživljanju občutka skupnosti ter pripadnosti fakulteti. Prvo bi lahko bilo vezano na t. i. socialne vezi, drugo na t. i. instrumentalno, koristno povezovanje. Izsledki naše raziskave najverjetneje dovoljujejo različne razlage in bi jih bilo vredno empirično natančneje preveriti.

Pomanjkljivost naše raziskave je v tem, da ni podrobno raziskovala narave študentovih povezovanj z drugimi študenti in vplivov le-teh na druge študijske dejavnike. V prihodnje bi veljalo natančneje raziskati naravo posameznih študentovih povezovanj in njihovih povezanosti s študijskim procesom ter študijsko učinkovitostjo. Na pomen raziskovanja kompleksnosti tega pedagoškega pojava, ki vključuje preplet različnih spremenljivk, so opozorili že predhodni avtorji s tega področja (Picciano 2002; Roblyer in Wiencke 2003; Swan 2002). Prav tako nismo raziskovali, kateri posamezni dejavniki so vplivali na doživljanje povezanosti študenta z drugimi študenti, kar bi lahko dodatno osvetlilo različnost posameznikove izkušnje; predhodno npr. že Karen Swan (2002) izpostavi vlogo učiteljevega načina poučevanja, Margaret D. Roblyer in Wiencke (2003; 2004) ter Mehall (2020) pa tudi značilnosti učiteljevega spodbujanja interakcij pri poučevanju. Pomanjkljivost naše raziskave je tudi uporabljen merski instrument, ki temelji na posameznih postavkah. Tega bi v prihodnje veljalo izpopolniti, raziskovanje pa dopolniti s kvalitativnim pristopom, kar bi še bolj osvetlilo individualne izkušnje in okoliščine študentov ter v skladu s tem naravo njihovih medsebojnih povezovanj v kontekstu študijskega procesa. Raziskava ima tudi druge omejitve, ki jih je treba omeniti, to sta njeni presečna narava, ki ni omogočala spremljanja sprememb v doživljanju študentove povezanosti z drugimi študenti ter preučevanja vzročnih povezav, in neuravnoteženost v spolni strukturi vzorca.

Se je pa raziskovalno področje izkazalo za zelo sporočilno in koristno. Najdragocenejša se nam zdi ponovna potrditev pomena razumevanja konteksta posameznikove življenjske situacije v odnosu do njegove izkušnje in formacije obravnavanega področja (Bork-Hüffer idr. 2021) napram iz konteksta izluščenemu ter parcialnemu delovanju in zaključevanju. Rezultati raziskave dajejo uvid v področje, ki se glede na statistično značilne razlike in statistično

značilne povezanosti potrjuje kot izredno pomembno tako v študentovem vsakdanjem kot študijskem življenju. Ta uvid je lahko uporaben pri nadaljnjem razumevanju percepcije študentov o pomenu povezovanja z drugimi študenti med samim študijskim procesom. Pred visokošolsko izobraževanje pa to razumevanje postavlja didaktične izzive, kako pri neposredni izvedbi študijskih programov podpreti in hkrati izzvati študente na tem področju; nedvomno seveda ob upoštevanju raznolikih življenjskih situacij in položajev posameznega študenta, saj, kot bi lahko sklenili iz rezultatov, prav ti sovplivajo na študentovo povezovanje z drugimi študenti in ne le študijsko okolje samo. V visokošolskih odzivih na spoznanja o posameznikovih različnih individualnih položajih, ki jih je osvetlila pandemija, prisotni pa so bili že prej, zagotovo najprej velja pozornost individualiziranim kontekstom, kar glede na uveljavljeno učitelje izziva v sprejemanju nove vloge pri srečevanjih s študenti.

Značilnosti študentov, s katerimi se srečuje učitelj, pomembno sokreirajo učinke njegove pedagoške izvedbe. Izkušnja pandemije nam lahko pomaga k večji občutljivosti na individualne položaje študentov, saj nas je prav glede teh nedvomno soočila z izzivi, ki jih ne gre pozabiti. Tudi raziskave, kot je naša, vse predhodno navedene v prispevku in številne druge, nam nedvomno predstavljajo zrcalo. Od nas pa je odvisno, na katero stran zrcala se bomo postavili. Strinjamo se s premislekom Aristovnika idr. (2020), da so morda spremembe, ki jih je pandemija vnesla v vsakodnevno življenje študentov, še alarmanejše za bližnjo in daljno prihodnost študentov kot pa za sedanji trenutek. Prav tako bo šele čez čas razvidno, koliko in kaj smo se iz izkušnje študija na daljavo med pandemijo covid-19 zares naučili tudi v dobro izvedbo študija. Spoznanja so prispevala uvid v potrebnost ustvarjanja fleksibilnejšega študijskega okolja (Khalifa idr. 2021), ki bo krepilo resurse in kapacitete študenta ter bilo podporno, odzivno in osredinjeno na njegove individualne potrebe (Dodd idr. 2021).

Kot pravijo Khalifa idr. (2021), včasih iz krizne situacije lahko profitiramo, izidemo boljši, če le uspemo prepoznati izzive, ki bi lahko prispevali k spremembam na bolje tudi v prihodnje. To je tudi čas priložnosti, da nekatere inovacije, ki smo jih razvili in preizkusili v času t. i. urgentnega študija na daljavo (Mok idr. 2021; Rahman 2021), ko je bila onemogočena možnost izbire, prilagoditve in priprave na proces (Adedoyin in Soykan 2020), in spoznanja na podlagi tega vnesemo v izobraževanje oz. ohranimo v prihodnje (Garcia-Morales, Garrido-Moreno in Martin-Rojas 2021). Novo študijsko okolje je zahtevalo več problemsko orientiranega učenja, ki študenta spodbudi k večji aktivnosti in interaktivnosti. V naši raziskavi je kar 48 % udeleženih študentov

poročalo o tem, da so se pogosto ali redno soočali s tem, da je bilo na študijskih urah pri študiju na daljavo med pandemijo premalo učenja na primerih in problemskega učenja. Iz tega bi lahko sklepali, da so imele izvedbe študija še precej rezerve v uporabi didaktičnih strategij, ki bi spodbujale in zahtevale več povezovanja med študenti.

Spoznanja o pomenu interakcij v procesu učenja, vključno z doživljanjem povezanosti študenta z drugimi študenti, kot tudi o didaktičnih možnostih za ustvarjanje interaktivnega učnega okolja, ne glede na način izvedbe študija, lahko predstavljajo izhodišče za razmislek o razvoju in implementaciji usmeritev, ki bi podprle posameznika glede na njegov individualni kontekst. V kolikor v sedanjo izvedbo študija, tako na daljavo kot v živo, visokošolsko izobraževanje ni implementiralo spoznanj iz pandemske izkušnje glede na njihovo sporočilnost, to vsekakor ostaja izziv za prihodnost, saj se bomo s problemi, z značilnostmi in s potrebami, ki jih je osvetlila pandemija, še soočali. Da bi prispevali k fizični, psihološki in ekonomski varni prihodnosti mladih, bi morali ukrepe, ki izhajajo iz spoznanj pandemske izkušnje, implementirati čim prej (Aristovnik idr. 2020), in to tako v visokošolsko izobraževanje kot tudi na druge ravni vzgoje in izobraževanja.

Literatura

- Abu Talib, M., A. M. Bettayeb in R. I. Omer. 2021. »Analytical Study on the Impact of Technology in Higher Education during the Age of COVID-19: Systematic Literature Review.« *Education and Information Technologies* 26 (6): 6719–6746.
- Adedoyin, O. B., in E. Soykan. 2020. »Covid-19 Pandemic and Online Learning: The Challenges and Opportunities.« *Interactive Learning Environments* 31 (2): 863–875.
- Aguilera-Hermida, A. P. 2020. »College Students' Use and Acceptance of Emergency Online Learning Due to COVID-19.« *International Journal of Educational Research Open* 1 (3): 100011.
- Aristovnik, A., D. Keržič, D. Ravšelj, N. Tomaževič in L. Umek. 2020. »Impacts of the COVID-19 Pandemic on Life of Higher Education Students: A Global Perspective.« *Sustainability* 12 (20): 8438.
- Baber, H. 2020. »Determinants of Students' Perceived Learning Outcome and Satisfaction in Online Learning during the Pandemic of COVID 19.« *Journal of Education and E-Learning Research* 7 (3): 285–292.
- Bork-Hüffer, T., V. Kulcar, F. Brielmair, A. Markl, D. M. Immer, B. Juen, M. H. Walter idr. 2021. »University Students' Perception, Evaluation, and Spaces of Distance Learning during the COVID-19 Pandemic in Austria: What Can We Learn for Post-Pandemic Educational Futures?« *Sustainability* 13 (14): 7595.
- Brown, A., J. Lawrence, M. Basson in P. Redmond. 2020. »A Conceptual Fra-

- mework to Enhance Student Online Learning and Engagement in Higher Education.« *Higher Education Research and Development* 41 (2): 248–299.
- Dodd, R. H., K. Dadaczynski, O. Okan, K. J. McCaffery in K. Pickles. 2021. »Psychological Wellbeing and Academic Experience of University Students in Australia during COVID-19.« *International Journal of Environmental Research and Public Health* 18 (3): 866.
- Doolan, K., V. Barada, I. Burić, K. Krolo in Ž. Tonković. 2021. *Student Life during the COVID-19 Pandemic Lockdown: Europe-Wide Insights*. Bruselj: European Student's Union.
- Gabrovec, B., Š. Selak, N. Crnkovič, K. Cesar in A. Šorgo. 2021. *Raziskava o doživljanju epidemije Covid-19 med študenti: poročilo o opravljeni raziskavi*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje Slovenije.
- Garcia-Morales, V. J., A. Garrido-Moreno in R. Martin-Rojas. 2021. »The Transformation of Higher Education after the COVID Disruption: Emerging Challenges in an Online Learning Scenario.« *Frontiers in Psychology* 12 (2): 616059.
- Gilbert, L., in D. R. Moore. 1998. »Building Interactivity into Web Courses: Tools for Social and Instructional Interactions.« *Educational Technology* 38 (3): 29–35.
- James, P. C. 2021. »What Determines Student Satisfaction in an E-learning Environment? A Comprehensive Literature Review of Key Success Factors.« *Higher Educational Studies* 11 (3). <https://doi.org/10.5539/hes.v11n3p1>.
- Kerč, P., N. Krohne, T. Lebar Šraj in M. Štirn. 2021. *Ocena potreb po psihosocialni podpori v drugem valu epidemije Covida-19*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje Slovenije.
- Khalifa, S. A. M., M. M. Swilam, A. A. Abd El-Wahed, M. Du, H. H. R. El-Seedi, G. Kai, S. Masry idr. 2021. »Beyond the Pandemic: COVID-19 Pandemic Changed the Face of Life.« *International Journal of Environmental Research and Public Health* 18 (11): 5645.
- Kožuh, I., Z. Jeremić, A. Sarjaš, J. Lapuh Bele, V. Devedžić in M. Debevc. 2015. »Social Presence and Interaction in Learning Environments: The Effect on Student Success.« *Educational Technology and Society* 18 (1): 223–236.
- Li, L. 2022. »Students' Isolation Challenges in Blended EFL Learning during COVID-19: How Can Social Presence and Interaction Help Develop Sense of Community?« *Psychology Research and Behavior Management* 15:3117–3131.
- Mai, Y., Y. J. Wu in Y. Huang. 2021. »What Type of Social Support Is Important for Student Resilience During COVID-19? A Latent Profile Analysis.« *Frontiers in Psychology* 12 (6): 646145.
- Mehall, S. 2020. »Purposeful Interpersonal Interaction in Online Learning: What Is It and How Is It Measured?« *Online Learning* 24 (1): 182–204.
- Mok, K. H., W. Xiong, B. A. Rahman in H. Nor. 2021. »COVID-19 Pandemic's Di-

- ruption on University Teaching and Learning and Competence Cultivation: Student Evaluation of Online Learning Experiences in Hong Kong.« *International Journal of Chinese Education* 10 (1). <https://doi.org/10.1177/22125868211007011>.
- Moore, M. G. 1989. »Three Types of Interaction.« *American Journal of Distance Education* 3 (2): 1–6.
- Picciano, A. G. 2002. »Beyond Student Perceptions: Issues of Interaction, Presence, and Performance in an Online Course.« *Journal of Asynchronous Learning Networks* 6 (1): 21–40.
- Pandit, D., in S. Agrawal. 2021. »Exploring Challenges of Online Education in COVID Times.« *FII B Buisness Review* 11 (3): 263–270.
- Rahman, A. 2021. »Using Students' Experience to Derive Effectiveness of COVID-19-Lockdown-Induced Emergency Online Learning at Undergraduate Level: Evidence from Assam, India.« *Higher Education for the Future* 8 (1): 71–89.
- Roblyer, M. D., in W. R. Wiencke. 2003. »Design and Use of a Rubric to Assess and Encourage Interactive Qualities in Distance Courses.« *American Journal of Distance Education* 17 (2): 77–98.
- . 2004. »Exploring the Interaction Equation: Validating a Rubric to Assess and Encourage Interaction in Distance Courses.« *Journal of Asynchronous Learning Networks* 8 (4): 25–37.
- Smoyer, A. B., K. O'Brien in E. Rodriguez-Keyes. 2020. »Lessons Learned from COVID-19: Being Known in Online Social Work Classrooms.« *International Social Work* 63 (5): 651–654.
- Stevanović, A., R. Božić in S. Radović. 2021. »Higher Education Students' Experiences and Opinion about Distance Learning during the Covid-19 Pandemic.« *Journal of Computer Assisted Learning* 37 (6): 1682–1693.
- Su, C. Y., in Y. Guo. 2021. »Factors Impacting University Students' Online Learning Experiences during the COVID-19 Epidemic.« *Journal of Computer Assisted Learning* 37 (6): 1578–1590.
- Swan, K. 2002. »Building Learning Communities in Online Courses: The Importance of Interaction.« *Education, Communication and Information* 2 (1): 23–49.
- Vignery, K. 2021. »Findings and Methodologies about Student Networks, Learning, Performance and Academic Achievement in Higher Education.« *Review of Education* 9 (3). <https://doi.org/10.1002/rev3.3308>.
- Vignery, K., in W. Laurier. 2020. »Achievement in Student Peer Networks: A Study of the Selection Process, Peer Effects and Student Centrality.« *International Journal of Educational Research* 99:101499.
- Zrim Martinjak, N. 2022. »Pozitivni in negativni vidiki študija na daljavo med epidemijo covida-19: glas študentov in študentk.« *Socialna pedagogika* 26 (1–2): 149–170.

Connection between Students During Distance Learning

The reflections of this paper focus on findings about the importance of social interactions between students and the interactive didactic implementation of study. The research examined students' experiences of connecting with other students during distance learning. The purpose of the research was to find out what factors determine differences in students' experiences of connecting with other students and what relationships exist between these and other factors. The results showed that the experience of connectedness with other students differs according to gender and psychological distress, and that there are statistically significant relationships between the experience of connectedness with other students and other study factors. Based on the findings, the opportunities for students' social connectedness through interactive delivery of the study process are highlighted, regardless of the delivery mode. The findings pose a didactic challenge to higher education institutions to create an interactive study environment that supports students according to their individual positions while challenging them to establish interactions with other students.

Keywords: connection between students, interactions, interactivity, didactic challenges, distance learning